

فصلنامه مطالعات بین‌المللی

سال چهاردهم، شماره ۱، تابستان ۱۳۹۶

♦ صاحب امتیاز

و مدیر مسئول:

مهدی ذاکریان / دانشکده حقوق و علوم سیاسی
دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات - ایران

♦ سردبیر:

محمود منشی‌پوری / دانشگاه ایالتی سان‌فرانسیسکو - آمریکا
رئیس هیئت تحریریه: الکساندر نوپس / دانشکده حقوق دانشگاه آزاد آمستردام - هلند

♦ اعضای هیئت تحریریه:

طلال العمادی	دانشکده حقوق دانشگاه قطر - قطر
عبداللهی احمد النعیم	دانشکده حقوق دانشگاه اموری - آمریکا
ارشین ادیب مقدم	دانشکده مطالعات شرقی و افریقایی دانشگاه لندن - بریتانیا
سید جواد امام‌جمعه‌زاده	گروه علوم سیاسی دانشگاه اصفهان - ایران
رینالد اوتنهوف	دانشکده حقوق دانشگاه نانت - فرانسه
داوود باوند	وزارت امور خارجه (۶۱-۱۳۴۴) - ایران
شریف بسیونی	مؤسسه حقوق بشر دانشگاه دوپل شیکاگو - آمریکا
ویلیام بورک وایت	دانشکده حقوق دانشگاه پنسیلوانیا - آمریکا
مولود بومگار	دانشگاه پیکاردی - ژول ورن - فرانسه
علیرضا بهشتی	دانشگاه تربیت مدرس - ایران
امانوئل دکو	دانشگاه پاریس ۲ - فرانسه
احمد سیف‌الدوله	رایزن کمیته ضد تروریسم شورای امنیت سازمان ملل متحد
ویلیام شاباس	دانشگاه میدلسکس - بریتانیا
محمد شریف	دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه - ایران
مهدی علیخانی	دانشگاه آزاد اسلامی - ایران
مهران کامروا	دانشگاه جورج تاون (شعبه دوحه) - آمریکا
مارک گیبینی	دانشگاه کارولینای شمالی، اشویل - آمریکا
فلاویا لاتانزی	دانشگاه رم ۳ - ایتالیا
سید مصطفی محقق داماد	دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی - ایران
دیتریش یونگ	دانشگاه دانمارک جنوبی - دانمارک

صفحه آرایی:

انتشارات خرسندی

طرح جلد:

مجتبی طاهری

نشانی:

فصلنامه مطالعات بین‌المللی ISJ یک نشریه خصوصی و مستقل است. امور فصلنامه از طریق نشانی الکترونیکی انجام می‌شود.

شبکه جهان گستر:

www.isjq.net

نشانی الکترونیکی:

info@isjq.net

چاپ:

تهران، انقلاب، خیابان فخررازی، خیابان لبافی‌نژاد، نرسیده به

خیابان دانشگاه، پلاک ۱۷۴، واحد ۲، انتشارات خرسندی

تلفن: ۵-۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵-۶۶۴۹۰۵۸۴

تک‌شماره:

€ 15 - ۱۵۰۰۰۰ ریال

فصلنامه مطالعات بین‌المللی (ISJ) بر پایه نامه شماره ۱۲۴/۳۸۰۲ مورخ ۱۳۸۳/۳/۱۸ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با روش پژوهشی، آموزشی به زبان پارسی - انگلیسی در گستره بین‌المللی چاپ و پخش می‌گردد. این فصلنامه علاقه‌مند است نوشتارهای علمی - پژوهشی را با شرایط زیر به چاپ برساند:

- نگارنده دارای جایگاه برجسته علمی در کشور و شناخته‌شده در خارج از کشور باشد؛
- چکیده پارسی و انگلیسی (۲۰۰ کلمه) دربرگیرنده موضوع بحث، روش تحقیق و مهم‌ترین نتیجه‌گیری.
- رفرنس‌دهی به منابع در داخل متن به صورت (نام مؤلف، سال انتشار: شماره صفحه) می‌باشد.
- در پایان، فهرست الفبایی منابع مورد استفاده پارسی و لاتین به انگلیسی نوشته شود و در انتهای عنوان کتاب یا مقاله کلمه Persian افزوده شود. شیوه‌نامه رفرنس‌دهی در بخش انگلیسی مجله آمده است.
- مشخصات نویسنده یا نویسندگان شامل نام و نام خانوادگی، مرتبه علمی، نام دانشگاه یا سازمان، نشانی، شماره تلفن، پست الکترونیک در صفحه‌ای جداگانه ذکر شود.
- چاپ نوشتارها در فصلنامه، منوط به تأیید دو داور است و در صورت بروز اختلاف نظر در داوری، یا عدم پاسخ مقاله برای داور سوم ارسال می‌شود. تصمیم‌گیری نهایی با مدیر مسئول و سردبیر است.
- محتوای نوشتارها دیدگاه‌های نویسندگان آن است و بیانگر تأیید یا رد آن از سوی فصلنامه نیست. فصلنامه در اصلاح و ویرایش نوشتارهای پذیرفته‌شده آزاد است.
- بابت چاپ نوشتارها در فصلنامه از نویسندگان هزینه‌ای دریافت نمی‌گردد. نویسندگان تنها بایستی هزینه‌های اشتراک اعلام شده برای شماره‌ای که مقاله آنها چاپ می‌شود و شماره‌های پیشین را پرداخت نمایند.
- در صورت ارایه نوشتار به نشریه‌ای دیگر، پیگیری آن در این فصلنامه متوقف می‌شود.

◆ هیئت مشاوران بین‌المللی

- دکتر عبداللهی احمد النعیم / دانشگاه اموری - آمریکا
دکتر ارشین ادیب مقدم / دانشگاه لندن - بریتانیا
دکتر آن - ماری اسلاوتر / دانشگاه پرینستون - آمریکا
دکتر داوود باوند / بازنشسته وزارت امور خارجه - ایران
دکتر شریف بسیونی / دانشگاه دوپل شیکاگو - آمریکا
دکتر پائولو بنویتی / دانشگاه رم ۳ - ایتالیا
دکتر ویلیام بورک وایت / دانشگاه پنسیلوانیا - آمریکا
دکتر مولود بومگار / دانشگاه پیکاردی - فرانسه
دکتر سیمون پیترمن / دانشگاه لیژ - بلژیک
دکتر رامش تاکور / دانشگاه سازمان ملل متحد - ژاپن
دکتر امانوئل دکو / دانشگاه پاریس ۲ - فرانسه
دکتر مهدی ذاکریان / دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات - ایران
دکتر ویلیام شاباس / دانشگاه میدلسکس - بریتانیا
دکتر عمر شالقانی / دانشگاه امریکایی قاهره - مصر
دکتر محمد جواد ظریف / دانشکده وزارت امور خارجه - ایران
دکتر مهرداد عمادی / پژوهشگر اقتصاد سیاسی بین‌الملل - بریتانیا
دکتر مهران کامروا / دانشگاه جورج تاون (شعبه دوحه) - آمریکا
دکتر نوربرتو کسنانی / دانشگاه لاپلاتا - آرژانتین
دکتر مارک گیبینی / دانشگاه کارولینای شمالی، اشویل - آمریکا
دکتر فلاویا لاتانزی / دانشگاه رم ۳ - ایتالیا
آیت‌الله دکتر سید مصطفی محقق داماد / دانشگاه شهید بهشتی - ایران
دکتر بیروز مجتهدزاده / دانشگاه تربیت مدرس - ایران
دکتر محمود منشی‌پوری / دانشگاه ایالتی سان‌فرانسیسکو - آمریکا
دکتر الکساندر نوپس / دانشگاه اوترخت - هلند
دکتر دیتریش یونگ / استاد دانشگاه دانمارک جنوبی - دانمارک

فصلنامه مطالعات بین‌المللی (ISJ) بر پایه نامه شماره ۳/۴۶۸۷ مورخ ۱۳۸۵/۵/۱۶ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری یک فصلنامه علمی - ترویجی است. این فصلنامه در سایت‌های این آنلاین - مرجع اصلی مقالات حقوقی و معتبرترین کتابخانه دنیا - ثبت شده است. این مجله در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام ISC ثبت و نمایه می‌شود. این پایگاه مرجع تعیین اعتبار علمی - پژوهشی مجله‌های داخلی می‌باشد.

■ فهرست مطالب

● نوشتارها

- سازمان های مردم نهاد و مبارزه با بی کیفی در سرزمین های اشغالی /
اسعد اردلان / ۱
- جایگاه ایران در تلاطم رقابت قدرت های فضایی /
افشین زرگر، گلاره رستگارنیا / ۲۱
- عدالت انتقالی، ضرورت ها و چالش ها /
امیرحسین مهرگان / ۴۷
- استراتژی های متفاوت حاکم بر تحقق فرایند عدالت انتقالی /
حسین اسماعیل نسب / ۵۹
- تبیین تحلیلی عدالت انتقالی در بحران بیش از یک دهه افغانستان /
شهریار رحیم لی / ۸۱
- وجود و فعالیت احزاب سیاسی، پیش شرط استقرار و فعالیت نظام پارلمانی /
فائزه اسمعیلی طاهری / ۱۰۹
- جایگاه امنیت غذایی از دیدگاه عدالت انتقالی /
علیرضا آریک ادکانیان، میثم خسروی / ۱۲۹

سازمان‌های مردم‌نهاد و مبارزه با بی‌کیفری در سرزمین‌های اشغالی

دکتر اسعد اردلان

بی‌کیفری در حقوق بین‌الملل به معنای معاف شدن از مجازات در ارتکاب نقض حقوق بشر است. سهل‌انگاری در بی‌کیفری موجب نگرانی عمیق سازمان‌های مردم‌نهاد در عرصه جهانی شده و آنها را وادار به تلاش برای به کیفر رساندن ناقضان حقوق بشر نموده است. از این رو بسیاری از سازمان‌های مردم‌نهاد در جهان توجه ویژه‌ای به محاکمه کشیدن ناقضان حقوق بشر مبذول نموده و تلاش می‌کنند دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی را وادار به تعقیب و پی‌گیری مرتکبان، بدون توجه به جایگاه سیاسی این افراد نمایند. این نگرانی‌ها و کوشش‌ها به تشکیل ائتلاف‌های بین‌المللی تحت قواعد حقوق بین‌الملل نیز منجر شده است.

در مورد بی‌کیفری نسبت به نقض حقوق فلسطینیان در سرزمین‌های اشغالی نیز سمن‌ها به دو شیوه وارد کارزار شده‌اند: نخست تهیه گزارش‌های مستند از نقض تعهدات بین‌المللی اسرائیل در قبال فلسطینیان به مانند تخریب اقامتگاه‌ها، اسکان اجباری، تصرف زمین‌ها و خشونت نسبت به ساکنان سرزمین‌های اشغالی، و سپس؛ ارائه کمک‌های رایگان حقوقی و مشاوره‌ای برای دفاع از حقوق انسانی آنها. محاصره غزه نیز به عنوان یکی از اقدامات مغایر با حقوق بشر، با تلاش‌های هماهنگ فعالان غیر دولتی و کمک‌رسانی آنها موجب شناسایی هر چه بیشتر بحران غزه در جهان گردید. این نوشتار نگاهی دارد به نقش و ارزیابی تاثیرگذاری فعالیت سمن‌ها در اطلاع‌رسانی جهانی نسبت به بی‌کیفری مقامات و سازمان‌های ناقض حقوق انسانی ساکنان سرزمین‌های اشغالی.

کلید واژگان: بی‌کیفری، حقوق بشر، سازمان‌های مردم‌نهاد، سرزمین‌های اشغالی، فلسطینیان.

جایگاه ایران در تلاطم رقابت قدرت‌های فضایی

دکتر افشین زرگر، گلاره رستگاریا

پرتراکم شدن مدارهای مملو از ماهواره‌ها و ظهور بازیگران متعدد در عرصه فعالیت‌های فضایی کنونی، ضمن نمایش نقش‌آفرینی فناوری‌ها در استراتژی‌های فضایی، به مخاطره افتادن امنیت ملی بازیگران و نابازیگران این عرصه را نیز در برابر تهدیدات نوین برخواسته از فعالیت‌ها و رقابت‌های فضایی برجسته می‌سازد. تداوم چنین امری رقابت بین قدرت‌های فضایی را پیش‌روی بازیگرانی نظیر ایران می‌گذارد، که سند چشم‌انداز بیست‌ساله دست‌یابی به جایگاه برتر اقتصادی، علمی و فناوری را برای آن ترسیم کرده است و با پرتاب نخستین ماهواره ساخت خود به مقصد رسیدن تلاش‌های توأمان با امید بازیگری را به گوش جهانیان رساند که پیش‌تر از همراهی قدرت‌های بزرگی نظیر روسیه و چین برخوردار بوده است و به این ترتیب خواسته کشورهای در حال توسعه را نیز، مبتنی بر انحصاری نبودن فضای ماورای جو عملی ساخته است. اما با توجه به مسائلی که ایران با افزایش رقابت‌های فضایی روبه‌رو خواهد شد حضور فعال‌تر در عرصه فعالیت‌ها در جهت رفع تهدیدات، مهم‌ترین دستاورد این مقاله خواهد بود. بدین ترتیب با نگاه به جایگاه فعالیت‌های فضایی ایران و چگونگی اهمیت یافتن رقابت‌های فضایی برای آن، این نوشتار در پی پاسخگویی به این پرسش است که چه تهدیدهایی پیش‌روی امنیت ملی ایران از جانب فعالیت‌های فضایی قرار خواهد گرفت؟

◆ فصلنامه مطالعات بین‌المللی (ISJ) / شماره ۵۳ / ۲۰

کلید واژگان: فضای ماورای جو، فعالیت‌های فضایی، فناوری فضایی، رقابت‌های

فضایی، تهدیدهای فضاپایه، امنیت ملی.

عدالت انتقالی

ضرورت‌ها و چالش‌ها

دکتر امیرحسین مهرگان

عدالت انتقالی ناظر بر اقداماتی همه جانبه و فراگیر است. این دکترین به منظور جبران گسست عمیق اجتماعی در جوامع قربانی نقض فاحش اصول حقوق بشر یا حقوق بشر دوستانه و ترمیم آثار ناشی از بی‌عدالتی‌های گسترده سیستماتیک که متوجه اشخاص گشته، کاربرد دارد. اعمال مفهوم گسترده و فراگیر عدالت انتقالی، حق و تکلیف اعضای جامعه جهانی محسوب می‌گردد که باید براساس اصل حسن نیت و به دور از هرگونه ملاحظات سیاسی یا مبتنی بر منافع ملی صورت پذیرد. به منظور اجتناب از تحمل مسئولیت بین‌المللی، در هیچ حالتی شائبه سوء استفاده از حق را ایجاد نکند. تمامی اعضای جامعه جهانی مکلفند با حسن نیت و به دور از انگیزه‌های سیاسی یا اقتصادی، در استقرار و تعمیم مواهب ناشی از عدالت انتقالی برای جوامع قربانی نقض فاحش حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه، مشارکت فعال داشته باشند و در صورت نقض اصول مذکور، متحمل مسئولیت بین‌المللی گردند.

کلید واژگان: عدالت انتقالی، حق و تکلیف، سوء استفاده از حق، اصل حسن نیت، مسئولیت بین‌المللی.

استراتژی‌های متفاوت حاکم بر تحقق فرایند عدالت انتقالی

حسین اسماعیل نسب

جهان حاضر با درک اهمیت دموکراسی، در حال تکامل نظریه‌های مختلفی است تا بتواند در سایه حفظ منافع کشورهای قدرتمند، در رویکردی سیاسی، دموکراتیزاسیون و در رویکردی حقوقی (شکل حقوق بشری) عدالت انتقالی را به منظور تحقق دموکراسی در کشورها قالباً جهان سوم تضمین نماید. هرچند فرایند عدالت انتقالی، امری موقتی است که سعی در به سرانجام رساندن یک بحران دارد و یک فرایند را بر اساس مکانیزم و ابزارهای مشخص طی می‌کند و لزوماً زیر مجموعه حقوق پس از جنگ نیست و مستقل می‌باشد و حتی در تلاش است تا ناقض بند ۴ ماده ۲ منشور در خصوص ممنوعیت بکارگیری زور و تهدید نباشد و شیوه‌های دموکراسی را در اجرایی نمودن مسئولیت خود بکار گیرد اما در عمل، با استراتژی‌های متناقض از سوی کشورها روبروست. لذا سوال این است، استراتژی صحیح اجرای عدالت انتقالی به منظور رعایت حقوق بشر و بشردوستانه و متوقف نمودن جنگ و نزاع چیست؟ بی‌شک پاسخ به این سوال در گرو درک درستی از تفاوت استراتژی حاکم بر شرایط گذار هر کشوری به طور خاص و استراتژی‌های کوتاه و بلند مدت می‌باشد.

کلید واژگان: عدالت انتقالی، گذار سیاسی، دموکراسی، استراتژی، حقوق بشر.

تبیین تحلیلی عدالت انتقالی در بحران بیش از یک دهه افغانستان

شهریار رحیم‌لی

توجه به عدالت انتقالی و احقاق حقوق قربانیان نه تنها به لحاظ اخلاقی دارای ارزش بوده و اعتماد میان مردم و دولت را مستحکم‌تر می‌سازد بلکه از لحاظ ایجاد منافع درازمدت سیاسی و صلح باثبات دارای اهمیت استراتژیک است. بر اساس پیمان‌ها و معاهداتی که دولت افغانستان تصویب کرده، این دولت باید مسئولیت اساسی اجرای عدالت انتقالی در افغانستان را بر عهده بگیرد. جامعه جهانی که به اهمیت عدالت انتقالی در دیگر ممالک اذعان دارد، بر پایه پیمان‌های بین‌المللی نسبت به تضمین عدالت انتقالی در افغانستان دارای مسئولیت است. در کنار آن جامعه مدنی افغانستان باید به ارتقای ظرفیت نهادها و به ویژه گروه هماهنگی عدالت انتقالی پرداخته و با توسعه جغرافیایی سازمان‌های حامی عدالت انتقالی در سراسر ولایات، جامعه مدنی پر قدرت، فعال و ملی را ایجاد نماید. جامعه مدنی می‌تواند با تلاش در زمینه پیشبرد سیاست‌های حسابدهی مانع ترویج فرهنگ معافیت افزایش دور خشونت گردد. در پژوهش حاضر سوال این است که چرا فرآیند عدالت انتقالی در افغانستان با بن‌بست روبه‌رو است؟ برای پاسخ به این پرسش ابعاد و چالش‌های عدالت انتقالی در افغانستان مورد بررسی قرار می‌گیرد و نقش نهادها و جامعه مدنی در پیشبرد هرچه بهتر عدالت انتقالی در تطبیق با این کشور ارزیابی می‌شود.

کلید واژگان: عدالت انتقالی، عدالت، افغانستان، حقوق بشر، جامعه مدنی.

وجود و فعالیت احزاب سیاسی، پیش شرط استقرار و فعالیت نظام پارلمانی

فائزه اسمعیلی طاهری

وجود و فعالیت احزاب سیاسی، یکی از پیش شرط‌های استقرار و فعالیت نظام پارلمانی در کشور ما است. به همین دلیل در این پژوهش تا حد امکان جایگاه احزاب سیاسی در نظام جمهوری اسلامی ایران و نظام پارلمانی مورد توجه قرار گرفته است. نشان دادن عدم انطباق موقعیت و نقش آفرینی احزاب سیاسی در نظام پارلمانی و نظام حقوقی - سیاسی فعلی ایران، هدفی است که در این پژوهش به خواهیم پرداخت. در نظام پارلمانی، تحزب سیاسی که نتیجه قبول اصل تکثر و تعارض عقاید می‌باشد به مرتبه اعلی خود رسیده است، به گونه‌ای که دستگاه‌های حزبی و دستگاه حکومت در یکدیگر کاملاً ادغام شده‌اند. با توجه به این که در یک نظام پارلمانی، تشکیل، تداوم و ادامه حیات دولت و نیز برقراری تعادل سیاسی در جامعه از طریق رقابت بین احزاب و جناح‌های سیاسی امکان‌پذیر می‌باشد، لذا در حال حاضر، فقدان احزاب سیاسی قدرتمند و منضبط در نظام جمهوری اسلامی ایران به عنوان یکی از محدودیت‌های قابل توجه در تبدیل ساختار حقوقی - سیاسی کشور ما به نظام پارلمانی محسوب می‌شود.

کلید واژگان: ایران، نظام پارلمانی، حزب، موقعیت، نظام سیاسی.

جایگاه امنیت غذایی از دیدگاه عدالت انتقالی

علیرضا آریک ادکانیان، میثم خسروی

عدالت انتقالی به عنوان یکی از مفاهیم جدید در علم روابط بین‌الملل با نگرشی بر تحولات حقوق بین‌الملل سعی در رسیدگی به نقض حقوق بشر و پیگیری آن جهت تحقق گذار به دموکراسی و مجازات مرتکبین اعمال خلاف حقوق بشر به همراه یک دادرسی عادلانه دارد. هدف از عدالت انتقالی این است که از رهگذر آن بتوان حقوق آسیب دیدگان را تا حد امکان اعاده کرده و از آنان دلجویی نمود. وانگهی امنیت غذایی از اصولی‌ترین حقوق اولیه انسانی است. با وجود آنکه تامین امنیت غذایی یکی از وظایف اصلی دولت‌ها و گروه‌های مختلف حاکم بر مناطق در شرایط صلح یا منازعات است، ولی متأسفانه شاهد نقض مکرر سهوی یا تعمدی آن هستیم و این امر نوعی جنایت بشری در جامعه جهانی تلقی می‌گردد. از نمونه‌های بارز آن محاصره غذایی در جهت پاکسازی قومی و یا در درگیری‌های نظامی بوده است. فرضیه مورد آزمون در این مقاله بر پایه محوریت نقش عدالت انتقالی در ارتقا تحقق حق بر غذا نسبت به شهروندان می‌باشد. به عبارت دیگر عدالت انتقالی با نگرشی بر تضمین حق بر غذا و جلوگیری از نقض حقوق اولیه انسانها می‌تواند امنیت انسانی را تامین کند.

کلید واژگان: عدالت انتقالی، امنیت غذایی، حقوق بشر، بحران انسانی، حقوق

بین‌الملل.

